

тів по всім маршрутам. Сукупні витрати підприємства складаються з двох частин: транспортні витрати, що залежать від інтенсивності груп туристів та довжини маршруту та витрати на обслуговування туристів на маршрутах. Обмеження моделі сформовані відповідно до пропускних спроможностей маршрутів і пунктів прийому, а також можливостей одночасного обслуговування туристичних груп.

Запропоновані моделі мають практичну спрямованість та можуть бути використані у процесі функціонування туристичних підприємств для підвищення ефективності їхньої діяльності на засадах економіко-математичного моделювання.

Список використаних джерел:

1. Волкова В.В., Дружченко А.О. Моделювання діяльності туристичних підприємств. *Економічний простір*. 2018. №135. Дніпро. ПДАБА. С. 104-116.
2. Двуліт З. П., Омелянчук А. Б. Економічні наслідки впливу епідемії covid-19 на сферу туризму. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8393> (дата звернення: 03.01.2021)

Канд. екон. наук Волкова В. В., канд. фіз.-мат. наук Огліх В. В.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

канд. техн. наук Шаповалов О. В.

Університет митної справи та фінансів (Україна)

**МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ**

Туристична галузь завжди вважалася високодохідною при мінімальному необхідному розмірі капіталовкладень. Сучасні умови розвитку туризму вносять певні особливості в діяльність підприємств туристичної галузі. Це пов'язано не тільки з високим рівнем конкуренції та економічних ризиків, а ще й з існуванням протиепідеміологічних обмежень в умовах пандемії. Туристичні підприємства змушені не тільки підвищувати якість реалізації туристичного продукту та знаходити шляхи зниження собівартості надання туристичних послуг, але й кардинально змінювати стратегію та тактику своєї діяльності. До того ж важливо вчасно діагностувати можливий критичний стан підприємства, який може призвести до банкрутства. Саме тому дослідження та аналіз ризиків у процесів функціонування туристичних підприємств є актуальним питанням для їх виживання в складних сучасних умовах.

У ринкових умовах негативний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища неминуче відбивається на результатах діяльності підприємства,

знижуючи ефективність функціонування туристичної фірми, а, відповідно, і її конкурентоспроможність. Ризик супроводжує усі напрями діяльності будь-якого підприємства, у тому числі туристичного. Але ризик є не тільки ключовою ознакою бізнесу, але й значущою можливістю досягнення успіху. У зв'язку з цим для забезпечення нормальної дієздатності сучасного туристичного підприємства важливо правильно використовувати інструменти управління ризиками: прогнозування, моніторинг, контроль.

Серед основних факторів ризику в туріндустрії виділяють:

- попит на послуги є досить мінливим з високим показником еластичності за цінами, доходами громадян, а також високою перехресною еластичністю між певними туристичними маршрутами різних туроператорів;
- недотримання контрагентами, що задіяні у формуванні всього спектру туристичних послуг, своїх договірних обов'язків (готельні господарства, транспортні компанії, екскурсійні бюро, страхові компанії тощо);
- високий рівень залежності від природного середовища, стану екології та санітарно-епідеміологічної ситуації;
- нестабільна політична або суспільна ситуація у країнах відпочинку туристів;
- зміни у макроекономічних показниках розвитку країн, між якими здійснюється обмін туристичними потоками.

До зовнішніх належать ті ризики, які можуть суттєво впливати на результати діяльності фірми, але які безпосередньо не залежать від професіоналізму та зусиль працівників. В першу чергу це інфляційні ризики, які безпосередньо впливають на величину попиту, або опосередковано створюють підґрунтя для перерозподілу доходів громадян країни на користь покриття першочергових потреб. Мінливість законодавства країн щодо ліцензування та сертифікації у туристичній галузі, нестабільність соціально-політичної ситуації, високий рівень корупційної складової туристичних послуг, природно-кліматичні ризики (відсутність попиту на деякі дорогі туристичні послуги), а також фінансові ризики. В умовах світової пандемії коронавірусу на перший план виступають ризики, пов'язані з кардинальними змінами умов функціонування туристичних компаній.

Внутрішні ризики формуються у процесі управління туроперайтингом і виникають через низьку ефективність діяльності підприємств. Внутрішні ризики можна поділити на фінансові та нефінансові. Фінансові ризики безпосередньо пов'язані з макроекономічними показниками (курс валют, облікова ставка національного банку, інвестиційний клімат) або з функціонуванням підприємства (принципи формування та зміни цін, надійність партнерів та величина дебіторської і кредиторської заборгованостей, ризик упущеної вигоди). Серед

нефінансових можна назвати наступні ризики: комерційний, інноваційний, стратегічний, кадровий, ризик втрати ринкової позиції та інші.

Моделювання та аналіз ризиків туристичного підприємства доцільно здійснювати для вирішення наступних проблем:

1. Відхилення ризику – означає відмову від певних проектів, що оцінюються надто великим рівнем ризику і можуть привести до критичного або катастрофічного фінансового стану підприємства. Однак відхилення певних напрямків розвитку підприємства з іншого боку створює ризики не використаних можливостей. Створити підґрунтя для прийняття зважених рішень дають змогу інструменти оцінки ступеню ризику використання фінансових коштів та ймовірності отримання (недоотримання) прибутку.

2. Запобігання ризику – це досить ефективний засіб, який дає можливість діяти на випередження та базується на прогнозуванні рівня ризиків.

3. Розподілення ризику – полягає в тому, що ризик розподіляється серед усіма учасниками реального інвестиційного проекту відповідно до часток фінансування або очікуваних результатів. В цьому випадку є сенс використовувати експертні методи оцінювання.

4. Зовнішнє страхування ризику – дає можливість запобігти ситуації отримання збитків або занадто низького рівня прибутку, але передбачає свідому відмову від частини майбутніх доходів на користь страхувальника. Для цього доцільно використовувати відомі методи та моделі страхування.

Деталізація різновиду ризиків використовується для здійснення оцінки ризиків туристичного підприємства, а в подальшому – для прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства з метою розробки заходів щодо їх запобігання або мінімізації негативного впливу.

Список використаних джерел:

1. Mihalovic M. Performance Comparison of Multiple Discriminant Analysis and Logit Models in Bankruptcy Prediction / M. Mihalovic // Economics and Sociology. – 2016. – №9. – P. 101-118.
2. Мазаракі А.А. Детермінанти розвитку туризму. Туризм ХХІ століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНТЕУ, 2019. С.76-78.